

Zilveren boekbandje met de wapens van de families Van Loon en Ruychaver

Anoniem

Museum Van Loon
Amsterdam

Ca. 1597. Zilver, 6 x 8,8 x 1,8 cm
Herkomst: A. Aardewerk Antiquair, Den Haag (2009)

Slechts zeer zelden verschijnt er een object op de markt dat Museum Van Loon als een essentiële aanvulling op zijn collectie beschouwt. De Haagse antiquair A. Aardewerk bood dit jaar een klein, maar uitzonderlijk zilveren boekbandje uit het einde van de 16de eeuw te koop aan. Het was het album amicorum van Hans van Loon (1577-1658) en Anna Ruychaver (1573-1649), die in 1597 in het huwelijk traden. Niet alleen vanwege het prachtige zilverwerk, maar ook door de bijzondere context van het album amicorum oordeelde de Stichting Van Loon dat dit stuk absoluut in de collectie thuishoort. Voor het eerst in haar bestaan vroeg en kreeg zij steun van de Vereniging Rembrandt om de bijzondere aankoop te realiseren.

Museum Van Loon aan de Keizersgracht in Amsterdam is sinds 1973 geopend voor het publiek. De Stichting Van Loon bestaat al langer en werd opgericht in 1960. Oprichter was professor jonkheer Maurits van Loon (1923-2006), de laatste mannelijke telg van de Amsterdamse regentenfamilie Van Loon. Hij schonk het huis Keizersgracht 672 en de collectie van zijn familie aan de stichting, zodat het publiek een kijkje zou kunnen nemen in een typisch Amsterdams grachtenhuis en de historische verzameling bijeen zou blijven. In het laatste decennium is er steeds meer waardering voor het unieke ensemble dat Maurits van Loon in stand heeft gehouden. Niet alleen een zeer fraai huis en een rijke verzameling van portretten, zilver, porselein en gesigeneerd meubilair, maar ook vele voorwerpen als kookboeken, menukaarten en livreeën zijn als ensemble bewaard gebleven. Een groot aantal bezoekers weet dan ook de weg te vinden naar het eeuwenoude grachtenpand. Leden van de Vereniging Rembrandt verbaasden zich dikwijls over het feit dat het museum nog nooit ondersteuning had ontvangen van de Vereniging. Dit heeft alles te maken met het karakter van de verzameling. In principe is het een afgeronde collectie, namelijk datgene wat in de familie bewaard is gebleven. De nieuwe aanwinst is hierop een spectaculaire uitzondering.

Het is een opengewerkte en gegraveerde zilveren band met een ornamentale versiering van bloem- en vruchtfestoenen. De band wordt gesloten door een enkele klamp met een slot, met daarnaast een oog waarmee het boekje aan een ketting of haak kon worden bevestigd. Aan de binnenzijde van de omslag is een opening waarin zich een zilveren schrijfstaafje bevindt. De achterzijde hiervan is een klein lepelbakkje voor oor-

smeer. Dergelijke zilveren boekbandjes zijn zeldzaam, maar niet uniek.¹ In enkele Nederlandse openbare verzamelingen zijn vergelijkbare exemplaren uit het begin van de 17de eeuw te vinden. Al deze boekbandjes zijn ongemerkt. Dit exemplaar onderscheidt zich doordat het een profaan karakter heeft, want de andere waren alle voor religieus gebruik bedoeld.²

Wat het bandje zo bijzonder maakt voor de verzameling Van Loon zijn de wapens die in het midden van de voor- en achterzijde zijn aangebracht. Op de voorkant prijkt het wapen van de familie Van Loon in ovaal en op de achterzijde dat van de familie Ruychaver in ruitvorm. Hierdoor is het rechtstreeks te koppelen aan het echtpaar Van Loon-Ruychaver. Opvallend is het uiterlijk van het wapen van de familie Van Loon op de boekband. Oorspronkelijk bestond dat uit drie kruizen, zogenaamde molenijzers, die verwijzen naar het molenrecht dat de familie in de 15de eeuw bezat in de plaats Loon op Zand. Later werden hieraan twee moren toegevoegd.

Portretten van Hans van Loon en Anna Ruychaver
Cornelis van der Voort
ca. 1620-1623. Olieverf op paneel, 103 x 85 cm
MUSEUM VAN LOON, AMSTERDAM

In het huidige wapen van de familie kijken de moren niet naar elkaar. Op het boekbandje kijken ze elkaar aan. Deze variant was tot op heden onbekend, maar is volgens de regels van de heraldische courtoisie de juiste wijze. Door de vondst van deze vroege vorm ontstaan nieuwe inzichten over de oorsprong van de moren in het wapen. Volgens een schriftelijke bron uit 1702 zouden ze verwijzen naar de rol die de familie gespeeld heeft bij de oprichting van de VOC in 1602,³ maar de boekband is door de inhoud te dateren rond 1597, dus vóór de oprichting van de VOC. De oorsprong van de moren in het wapen dient dan ook hoogstwaarschijnlijk te worden gezocht in de handel in specerijen die de familie in de 16de eeuw vanuit Rotterdam dreef. Deze liep via Lissabon, Venetië naar Constantinopel. Symbool voor deze handel was de moor, die niet verwijst naar het Afrikaanse continent, maar naar het Midden-Oosten. De Saraceen met Turkse tulband is vooral bekend gebleven als *gaper*, symbool voor de drogist.

HET ALBUM AMICORUM

Zeer interessant is ook de inhoud van de boekband, een album amicorum van het echtpaar Van Loon-Ruychaver, waarin relaties en bekenden hun naam en wapenspreuk hebben geschreven. De familie Van Loon was een immigrantenfamilie uit het zuiden die zich in de 16de eeuw in Rotterdam vestigde. Dankzij de verbintenissen met de familie Ruychaver had zij een geweldige entree in het noorden van Holland. Deze familie speelde een belangrijke rol in de Opstand en was verwant aan Oud-Hollandse geslachten als Duivenvoorde en Brederode.

De personen die het boekje signeerden, behoorden tot de absolute top en waren veelal verbonden aan

het stadhouderslijk hof in Den Haag. De oudste signatuur is die van Prins Maurits uit 1600. Andere namen zijn De Renesse, Van Horne, Van Boetzelaer en Van Duivenvoorde. Een van de laatste personen die het boekje tekende, was Philip van Oranje, de oudste zoon van Willem van Oranje, die zijn handtekening in 1613 zette. Het album amicorum zelf is niet meer origineel. Vermoedelijk werden in de 19de eeuw de belangrijkste namen overgenomen op nieuw papier. Oorspronkelijk zullen er ook enkele geprepareerde bladzijden deel van hebben uitgemaakt waarop geschreven kon worden met het zilveren schrijfstiftje.

In de collectie van het museum bevindt zich vrijwel geen zilver van voor 1800. Uit de 17de eeuw is geen enkel zilveren voorwerp van de familie Van Loon bewaard gebleven of bekend. De recent verworven boekband behoort daardoor meteen tot de topstukken van de collectie. Bijzonder is ook dat de aanwinst kan worden gekoppeld aan een aantal belangrijke schilderijen in de collectie: de portretten van Hans van Loon en Anna Ruychaver door Cornelis van der Voort en het onlangs verworven portret van Anna dat is toegeschreven aan de Delftse kunstenaar Michiel van Mierevelt. Het boekbandje, uit ongeveer dezelfde tijd als de beste portretten in de verzameling en uit de glorie tijd van de familie, is een prachtige aanvulling op de collectie van het museum en krijgt dan ook een vaste plaats in het huis.

Tonko Grever
Directeur/conservator Museum Van Loon

De auteur dankt S.A.C. Dudok van Heel voor zijn aanwijzingen en adviezen.

Noten

1. Vergelijkbare exemplaren worden besproken in C. Gere en H. Tait, *The jeweller's art. An introduction to the Hull Grundy gift to the British Museum*, London 1984.
2. Zie hiervoor onder andere J.R. ter Molen, *Zilver. Catalogus van de voorwerpen van edelmetaal in de collectie van het Museum Boymans-van Beuningen*, Rotterdam 1994, pp. 58-61.
3. M.N. van Loon en I. van Eeghen, *Het huis met de paarse ruiten en de familie Van Loon in [Keizersgracht 672] Amsterdam*, Alphen aan de Rijn 1984, p. 29.